

*Атакеева Г.А.*

## КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮ СИСТЕМАСЫНДАГЫ ИННОВАЦИЯЛЫК ПРОЦЕССТЕРДИ ТАЛДОО

*Атакеева Г.А.*

### АНАЛИЗ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

*G.A. Atakeeva*

### THE ANALYSIS OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE SYSTEM PROFESSIONAL EDUCATION

УДК: 37.37.1.6/9:331.63

*Мезгилдин талабына ылайык кесиптик билим берүүдө жана илим изилдөөдө калыптанып келе жаткан багыттардын бири инновациялык багыт болуп саналат. Бул жаңылануунун актуалдуулугу жана анын азыркы учурдагы багыттары, алардын түшүнүктөрү макалада берилди. Мындан сырткары инноватика - түшүнүгү, бул окуу жайларындагы кесиптик мүнөздөмөсүндөгү пайда болгон жаңылыктар тууралуу, инновациялык ишмерликти баалоо жана анын компоненттери тууралуу сөз болот.*

**Негизги сөздөр:** улуттук инновациялык процесстер, илим изилдөө, инноватика, инновациялык багыт, жаңылыктарды кабыл алуу, ишмерликтин сапаты.

*Согласно требованиям времени в настоящее время формируется новое направление в профессиональном образовании и в научных исследованиях. Обсуждение вопросов инновации касаются актуальности инновационных направлений в образовании и разработки комплекса понятий инноваций. Дана характеристика понятия "инноватика" – это характер учебного заведения в потребностей в изменениях, оценка их готовности к восприятию новшеств, инновационных нововведений, оценка и об ихразличных компонентах.*

**Ключевые слова:** национальные инновационные процессы и инноватика, научное исследование, инновационные направления, восприятие новшеств.

*According to the requirements of the time, a new direction in education and in research has been formed. Discussion issues are concerned to the relevance of innovative trends in education and the development complex innovation concepts. The concept of innovation is the nature of the institution to the needs of changes, the assessment of their preparation to accept changes and innovations, their assessment and their various components.*

**Key words:** national innovative processes, innovatika, scientific research, innovative direction, the perception of innovation.

Азыркы мезгилде, билим берүүдө ошондой эле илим изилдөөдө жаңы калыптанып келе жаткан багыттардын бири, улуттук билим берүүдө жана илим изилдөөдө пайда болуп жаткан өнүгүүлөрдүн негизи, теориялык инновациялардын (жаңылык киргизүү), улуттук инновациялык системаларынын ар түрдүү багыттары болуп саналат. Учурдагы жаңылануулардын негизи, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2020-жылга чейинки ББСӨ планын иш жүзүнө ашыруудагы иш-чараларына ылайык, билим берүүнүн

мазмунунун компетенттүүлүктүн негизинде модернизациялоо, кесиптик профессионалдык билимдин сапатын жогорулатуу жана аны баалонун сапатын өнүктүрүү, ЖОЖ дордогу илим изилдөөлөрдүн санын көбөйтүп, ал иштерди жандандыруу [1,2]. Инновациялык процесстердин актуалдуулугу, анын калыптанышы, жайылышы жана бул багыттагы усулдук материалдардан, журналдардан жана башка изилдөөлөрдүн жыйынтык материалдары менен таанышууда, усулдук изилдөөлөрдүн көп кырдуу болоору белгилүү. Алардын инновациялык багыттарынын түшүнүгү (инноватикасы): жаңылануу, жаңылыктар, окуу жайларынын инновациялык багытка болгон даярдыгы, окуу жайлардагы инновациялык ишмерликтин сапаты, ошол сапатка жетишүүдөгү өзгөчөлүктөр кириши керек. Инновациялык түшүнүк менен бирге "инноватика" түшүнүгү катарлаш жүрөт.

Инноватика – бул окуу жайынын кесиптик мүнөздөмөсүндөгү өзгөчөлүктөргө болгон муктаждыгы жана окуу жайынын жаңыланууну кабыл алууга болгон баасы [5].

Кесиптик билим берүүчү окуу жайлар менен болгон көп жылдык ишмерликтин негизинде инновациялык ишмерликти балоо: аймактык, жергиликтүү, окуу жайдын ичинде болуусу менен бирге, өзгөрүү кай бир компоненттерди да камтышы мүмкүн. Мисалга алсак: окуу программаларынын сапаттары, окуу тарбия иштерин уюштуруу процессиндеги билим берүү технологиясынын жакшырышы, мындан сырткары, акча – каражаттык, жарандык, нормативдик укуктук, информациялык камсыздандыруу жана окуу процессин башкаруусунда болгон жаңылыктарды киргизүү эсептелинет. Бул маселелердин кай бирлерин карап көрөлүк:

**Биринчиден,** жумуш берүүчүлөрдүн бүтүрүүчүлөрдү жумушка алуудагы болгон муктаждыгы, бүтүрүүчүлөрдүн кесиптик мүнөздөмөсүнүн өзгөчөлүктөрүнө көңүл бурула тургандыгы белгилүү. Ал критерийлерге көңүл бурсак: кесиптик билими бар; жумуш берүүдө, өндүрүштүн өзүндө даярдык өткөндөргө артыкчылык берүү; компьютерде иштей алган, жумуш оорунда аралаш кесипте иштей алган; квалификациясы жогору; коммуникабелдүү (ийкемдүү) бүтүрүүчү тезирээк жумушка орношоору бизге белгилүү.

**Экинчиден,** инновациялык түшүнүктөргө киргизилүүчү факторлор да болуусу мүмкүн, алардын эң негиздүүсү – бул жетекчилерди окутуу. Азыркы мезгилдин талабына ылайык, кесиптик билим берүүчү окуу жайлардын жетекчилерди окутууда өтө керектүү болгон факторлордун бири, жетекчинин “психолог жана мугалим” болуусу. Учурдагы көпчүлүк окуу жайларындагы психологдордун иштеринин жыйынтыгы башка нукка кетип жатканы баарыбызга белгилүү. Бирок азыркы болуп жаткан сөз, канткенде биз кесиптик билим берүүчү окуу жайлардагы кай бир мүчүлүштүктөрдү жаңыланта алабыз жана жакшы жагына өзгөртөбүз деген суроо турат? Бул жагдайда Россиянын билим берүү академиясынын академиги, Москвадагы психолог – педагогикалык университеттин ректору Виталий Рубцов азыркы жаңы муундагы мугалимдин портретин мындай деп сүрөттөйт: “Жаңыланууга умтулган мугалим, азыркыга караганда балдарды системалуу түрдө жогорку деңгээлде окутуп, түрдүү категориядагы балдарды жаңы принциптеги компетенцияларга негиздеп окутууда, жаш балдарды окутуу процессиндеги, баланын өсүү процессиндеги шыгын, акыл-эсинин калыптануусун, психологиясын, окутуунун жаңыланган прогрессивдүү илимий технологиялык негиздерин билүүсү зарыл” [4].

Бүгүнкү күндөгү кесиптик билим берүүчү окуу жайлардын жетекчиси, күчтүү кесипкөй кана болбостон, ал өзүнүн кесибинде (балдардын, студенттердин, өзү жетектеген коллективиндеги кадрлардын) кулк-мүнөздөрүнүн тамырчысы болушу зарыл.

Инновациялык өнүгүү процесстердин факторлорунун дагы бир түрү, окуу жайларынын окумуштуулар менен биргелешип иштөө, тажрыйба алмашуу, конференцияларды, конкурстарды өткөрүп, ошону менен бирге жумуш берүүчүлөр менен да тыгыз иштөөсү бүгүнкү күндүн талабы болуп саналат. Азыркы учурдагы инновациялык өнүгүү процессинин негизи, өтө кылдат кароону, жана убакытты талап кылган оор маселе. Мисалы, бир окуу жайынын иштөө ыкмасын, анын азыркы учурдун талабына жооп береби, талапка жооп бере албаса эмне кылуу керек, маселенин өзөгү эмнеде деген, орчундуу суроого жооп табуу керек. Бул маселе көп кырдуу жана бир топ убакытты талап кылаары белгилүү. Эгерде, кесиптик окуу жайы кылдаттык менен окуу процессиндеги факторлорду, окутуунун мөөнөтүнө жараша теориялык жана өндүрүштүк окутуунун сапатын, окуу-тарбия иштеринин рейтингисинин сапатына мониторинг жасап, анын жыйынтыгына карата кийинки жылда, өткөн жылдын кемчиликтерин оңдоп, анын үстүнөн иш алып барса, окуу жайындагы билим берүүнүн сапаты кыйла жакшыраары баарыбызга белгилүү. Бирок, бул проблеманы изилдеп, аны оңдоо иш-чаралары ара жолдо калуусу биздин окуу жайларда болуп жаткан көрүнүштөрдүн бири [5]. Ошондуктан, окуу жайлары жеке эле жумуш берүүчүлөр менен иш алып барбай окумуштуулар менен да бирге иш алып баруусу практикага айланышы керек.

Ал эми жаңыланууну кабыл алып, инновациянын ар түрдүү формаларын өзүнүн ишинде колдоно билген мугалим сөзсүз түрдө финансылык жактан колдонууга алынууга татыктуу. Бүгүнкү күндөгү кесиптик окуу жайларындагы инновацияга багыт алган билим берүү технологиясы, максаты боюнча окшошураак болгону менен мазмунуну, усулу, милдеттери төмөнкүдөй топко бөлүнүүсү мүмкүн:

**1. Предметтик** – технологияга багытталып, мазмуну боюнча жаңыланган, окуу жарактарын колдонууда: керектүү информациялардын топтолмолорун колдоно билген; сабактын сапатын жаңыланган дидактикалык принциптердин тобу менен колдонууга багыт алган; модулдук окутууларды, автордук программаларды колдонгон;

**2. Окуу процессин эффективдүү башкарууда** – индивидуалдаштыруу, окуу процесстерин программага салуу, маалыматтар (информациялар) менен камсыздандыруу, компьютердик технологияларды сапаттуу колдонуу, билим берүүнүн коллективдүү түрүн колдонуу;

**3. Текшерип – баа берүү технологиясы** – окуучулардын билимге болгон ынтызарын текшерүүдө; алган билиминин сапатын текшерүүдө, анын ичинде, окутуунун жыйынтыгын чыгарууда; теориялык жана практикалык окутуунун тестирилөөсүнүн жыйыныган чыгарууда; окуучулардын алган билимине баа берүүдө жана окуу процесстеринин жалпы жыйынтыктарын чыгарууда ;

**4. Социалдык технологиясы** – социалдаштыруу; көндүрүү; өзүн көргөзүү; окуучунун кесиптик калыптануусу, ушул эле бөлүккө кирген, майыштар менен иштөө; кесиптик калыптануу жана карьералык өсүштү максатка койуу; сабактан сырткары иштерди уюштуруунун технологиясын билүү.

**5. Ден – соолукту сактоонун технологиясы** – окуучулардын билимин, билгичтик жана көндүмдүк жөндөмдүктөрүн калыптандырууда ден – соолугун сактоону; кесипке байланыштуу оорулардан сак болуунун жолдорун үйрөтүп, ага туруштук берүүчү стресстерден сактануу, толеранттуу болууга байланыштуу тренингдерди өткөрүү.

**6. Квалитативтик технологиялар**, бул билим берүүчү окуу жайларынын иш алып баруусундагы жалпы жыйынтыктарынын (диагностикасы) – бир жылдык же бир нече жылдык жыйынтыктарынын бүтүмдөрү, билим берүү деңгээлдеринин бир же бир нече жылдык жыйынтыгы, бул көрсөткүч, болочоктогу кесиптик билим берүүнүн өнүгүү стратегиясынын сапатын жогорулатуусунун күзгүсү.

**7. Аралаш окутуу технологиясы** – бул, окутуунун бир нече элементтеринин максаттуу интеграциясы, мисалга алсак: модулдук окутуунун технологиясы, интеграцияланган дистанттык аралыкта окутуулар студенттердин өздүк ой-толгоосу, окуу-жайындагы өзгөчөлүктөрдү, жаңылануунун жолундагы позитивти, өзүнүн практикалык көндүмдөрүнүн жетишсиздигин сезе билип, инновациялык өзгөрүүлөдү

тез кабыл алып жана аны колдоно билиши керек экендиги баарыбызга белгилүү [3].

Кесиптик билим берүүнүн жаңыланган технологиялары, бизден, мугалимдер жааматынан, педагогикадагы жетишкендиктердин негиздерин, билим берүү системасындагы заманбап инновациялык технологияларды колдонууну жана окуу процесстерин камсыздоодогу эң жогорку үлгүлөрүн колдонуусун күтөт.

Жыйынтыктап айтканда, педагогдордун жогорудагыдай критерийлерди эске алып, окуу процессинде аларды орду менен колдоно билиши, кесипкөйлөрдү даярдоо жакшы ийгиликтерге алып келүүсү турган иш. Себеби, ишке ийкемдүү, жаңыланууну эңсеген, ага кызыккан жана кесиби боюнча дүйнөдө болуп жаткан инноватика тууралуу кабардары бар, аны өзүнүн ишинде колдонууга кызыктар болгон кадрлар бүгүнкү күндө республикабыздын өнүгүүсүнө чоң салымын кошоору баарыбызга белгилүү.

#### Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн билим жана билим берүү стратегиясынын 2020 жылга чейинки өнүгүү Концепциясы [текст] // Кут билим. 2011. - С. 3.
2. Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин “Кыргыз Республикасынын билим берүү стратегиясынын 2020 жылга чейинки өнүгүү Концепциясынын негизинде” [текст] 2016 жылдагы аткарылуучу иш чаралары ( п/п: 25,26,34,37).
3. Атакеева Г.А. “Жогорку, орто жана башталгыч кесиптик окуу жайларынын педагогдорунун кесиптик билимин жогорулатуу”. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. - Б., 2016. - №2. - С. 148-149.
4. Рубцов В.В. Речь ректора Московского городского психолого-педагогического университета, перед членами Общественного совета // “Каким быть учителю XXI века?” Профессиональное образование. Столица. - М., 2010. - №4. - С. 11.
5. Лазарев В.С. “Исследование инновационных процессов в образовании”. Профессиональное образование. Столица. - М., 2010. - №4. - С. 8.
6. Михайлова Н.Н. «Технологии профшколы». Профессиональное образование. Столица. (Современные педагогические технологии). – М. № 4. 2005. - С. 4 .
7. Колбаев К.Б., Гудимова А.Н. «Диагностирование учебного потенциала студентов – один из путей повышения качества обучения» – Б. // «Вестник КНУ», 2008. - С. 220-225.

Рецензент: д.пед.н., профессор Добаев К.